

פלגש ומצות קידושין

רב דניאל שטיין

א. גמ' קידושין (מא.) - האיש מקדש בו ובשלוחו וכו' האשה מתקדש בה ובשלוחה וכו'. השתא בשלוחו מקדש, בו מיבעיא, אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו [פרשי - דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי] כי הא דרב ספרא מחריך רישא, רבא מלח שיבוטא, איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בה, כדרב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתנגה עליו, ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך, וכי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה, השתא בשלוחה מיקדשא, בה מיבעיא, אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דרב ספרא מחריך רישא, רבא מלח שיבוטא אבל בהא איסורא לית בה, כדר"ל, דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.

ב. גמ' ב"ב (טז.) - אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל. דכתיב הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה.

ג. ר"ן קידושין (טז: בדפי הרי"ף) - דאע"ג דאשה אינה מצוה בפריה ורביה מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו.

ד. רא"ש כתובות (פ"א סי' י"ב) - מאי מברכין. אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך מקדש ישראל וכו' יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה וכו' ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו וכו' וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות.

ה. רמב"ם בפהמש"נ לקידושין (שם) - וכך הקדים בה על שלוחה, לפי שהתעסקות האדם במצוה בעצמו יותר שלם מאשר יטיל על זולתו לעשותה לו.

ו. רמב"ם (פ"א אישות ה"ב) - קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה, כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובה אליה וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם וכו'.

ז. רמב"ם (פ"ג אישות ה"ג) - כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה. [השגות הרא"ד] צריך לברך קודם קדושין או הוא או שלוחו ואחר כך מקדש. א"א אין אנו אומרים כן אלא מקדש ואחר כך מברך.

ח. רמב"ם (פ"א אישות ה"ד) - קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו, וזו היא הנקראת קדשה, משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל, לפיכך כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה. [השגות הרא"ד] אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה.

ט. רמב"ם (פ"ד מלכים ה"ד) - וכן לוקה מכל גבול ישראל נשים ופלגשים, נשים בכתובה וקדושין, ופלגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו, אבל ההדיוט אסור בפילגש. [אור שמח (אישות שם)] - ולכך פסק רבינו בהלכות מלכים דפלגש בלא קדושין מותרת למלך, ואסורה להדיוט, ולפ"ז ניחא, דפלגש מלך אסורה להדיוט, כמפורש בירושלמי סנהדרין ריש פרק כהן גדול (פ"ב ה"ג) ואדוניה חייב מיתה על אבישג, וכיון שאסורה להנשא לכל משום שרביטו של מלך לא שייך בזה שתופקר לזנות, ולכן אין בזה קדשה, אבל להדיוט שבלא קדושין היא מופקרת לכל, דבמאן אגידא, היא קדשה].

י. חי' הרמב"ן לכתובות (ז: ד"ה וצונו) - יש לשאול היכן מצינו ברכה כגון זו שמברכין על מה שאסר לנו השי"ת כו' שאפילו חופה דאורייתא כיון שהחופה והקידושין אינן נעשין בבת אחת וחצי המצוה נעשית בקידושין והצרך לברך עליהם מקדש ישראל, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ואילו היתה החופה נעשית עכשיו היו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על הקידושין והחופה וכו', ועכשיו לא היו יכולים לברך אשר קדשנו על הקידושין ועל החופה שהרי אין החופה נעשית עכשיו ולא היו יכולים לומר אשר קדשנו על הקידושין שלא מצינו שיברך אדם על מצוה שאין עשייה זו גמר מלאכתה וכו', שנמצא כמי שמברך על קדושתן של ישראל וכו' שבחר בישראל שקדשם באסור להן ובמותר להן.

יא. גמ' קידושין (י.) - איבעיא להו תחילת ביאה קונה, או סוף ביאה קונה, נפקא מינה, כגון שהערה בה, ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר וכו' מאי, אמר אמימר משמיה דרבא כל הבוועל דעתו על גמר ביאה.

יב. תוס' קידושין (שם) ד"ה כל - תימה דבפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:) ילפינן דאשה נקנית לבעלה בהעראה אתיא קיחה קיחה דערייות והעראה היינו תחילת ביאה והכא מסיק דסוף ביאה קונה וכו' ורבינו נסים גאון תירץ דהיא דיבמות איירי אחר קדושין דע"י אותה העראה הוי כנשואה כמו חופה דלאחר קדושין.

יג. תשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן (סי' רפ"ד) - בענין: הפלגש. להודיעך בה דעתי וכו' דודאי מותרת היא כיון שיחדה לעצמו וכו' אבל כשנכנסה בביתו, והיא מיוחדת וידועה לו, בניה נקראים על שמו, ומותרת. שהרי דוד נשא אותה. ולא הוזכר בכתוב, ולא בגמרא, הפרש בין מלך להדיוט. ומצינו גדולי ישראל נושאים אותה וכו', ואתה רבינו, ה' יחיך, במקומך תזהירם מן הפילגש, שאם ידעו ההיתר, יזנו ויפרצו ויבואו עליהן בנדותן.

יד. רמב"ן מלחמות ה' יבמות (כ. בדפי הרי"ף) - אבל מאשה לא יבטל לעולם שאסור הוא לעמוד בלא אשה והכתוב אומר לא טוב היות האדם לבדו וכו' שאסור לו לאדם לעמוד בלא אשה אע"פ שאינו חייב כלל בפריה ורביה ולעולם מוכר הוא ספר תורה אפילו לישא אשה דלאו בת בנים.